

KAYNAŞTIRMA ORTAMINDAKİ ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERE SUNULAN DESTEK ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİNİN ARAŞTIRMALAR IŞIĞINDA İNCELENMESİ

Çiğdem Uysal*, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi *cigdemkol@anadolu.edu.tr*

Hüseyin Koç, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi *huseyinkoc@anadolu.edu.tr*

Hasan Gürgür, Anadolu Üniversitesi *hasangurgur@anadolu.edu.tr*

Özet

Araştırmada kaynaştırma ortamında okul içinde sunulan destek özel eğitim hizmetleri çerçevesinde Türkiye’de yürütülmüş yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda YÖK Tez Merkezi veri tabanlarının tüm dizinlerinde “*destek özel eğitim, destek eğitim, destek eğitim odası, kaynak oda, işbirliği ile öğretim, sınıf içi yardım, özel eğitim danışmanlığı*” anahtar sözcükleriyle taramalar gerçekleştirilmiştir. Taramalarda herhangi bir yıl sınırlaması konulmamıştır. Taramalar sonucunda araştırmaya dâhil edilen tez çalışmalarının kapsamlı değerlendirme kriterleri başlıklarında tüm verileri, EXCEL’e kaydedilmiş ve kriterlere ilişkin verilerin frekans ve yüzde hesaplamaları da SPSS 22.00 programında gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda ise tezlerin son yıllarda sayılarının arttığı, doktora çalışmasının az sayıda olduğu, çalışılan grupların farklılaştığı, görüş ve tutum ortaya koyan araştırmaların çoğunlukta olduğu, araştırmaların büyük çoğunluğunun okul içinde sunulan destek özel eğitim hizmetlerinden destek eğitim odasına yönelik yürütüldüğü görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Kaynaştırma, Destek özel eğitim, Destek eğitim odası, İşbirliği ile öğretim, Özel eğitim danışmanlığı

Önerilen Atıf Şekli:

Uysal, Ç., Koç, H. ve Gürgür, H. (2018). Kaynaştırma ortamındaki özel gereksinimli öğrencilere sunulan destek özel eğitim hizmetlerinin araştırmalar ışığında incelenmesi. M. A. Melekoğlu, (Ed.), *28. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı* (s. 88-100) içinde. Eskişehir. ISBN: 978-605-80966-0-8

* Sorumlu yazar: Çiğdem Uysal, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi *cigdemkol@anadolu.edu.tr*

KAYNAŞTIRMA ORTAMINDAKİ ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERE SUNULAN DESTEK ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİNİN ARAŞTIRMALAR IŞIĞINDA İNCELENMESİ

GİRİŞ

Geçmişten günümüze özel gereksinimli öğrencilerin eğitim-öğretim hayatlarını sürdürdükleri eğitim ortamları ile ilgili birtakım sorgulamalar ve tartışmalar yaşanmaktadır. Sorgulama ve tartışmaların odağında; özel gereksinimli öğrencilerin toplumsal hayata katılımlarının sağlanarak bağımsız yaşam becerilerinin kazandırılması, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması gibi konular yer almaktadır (Hornby, 2015). Bunlarla birlikte insan hakları, ulusal ve uluslararası yapılan yasal düzenlemeler, en az kısıtlayıcı eğitim ortamı ilkesi özel gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte eğitim aldıkları kaynaştırma ortamlarını ön plana çıkarmıştır (Hanks, 2013; Stinson ve Kluwin, 2003). Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma ortamlarında nitelikli eğitim alabilmeleri için ise destek özel eğitim hizmetlerinin sağlanmasının önemli bir koşul olduğu alanyazında vurgulanmaktadır (Eriks-Brophy ve Whittingham, 2013; Meijer, 2003).

Destek özel eğitim hizmetleri okul içinde ve okul dışında sunulan hizmetler olarak iki şekilde ele alınmaktadır. Okul içinde sunulan destek özel eğitim hizmetleri; a) destek eğitim odası (kaynak oda) b) işbirliği ile öğretim (sınıf içi yardım) c) özel eğitim danışmanlığıdır (Foster ve Cue, 2009; Hornby, 2015). Detaylandırmak gerekirse; *özel eğitim danışmanlığı*nda; danışman, danışan ve hakkında danışılan olmak üzere üç temel unsurdan bahsedilmektedir. Danışman unsuru özel eğitim öğretmenini, uzmanını veya rehber öğretmenini; danışan unsuru genel eğitim öğretmenlerini; hakkında danışılan unsuru ise bütünleştirme uygulamasına dâhil olan özel gereksinimli bireyleri ifade etmektedir. Özel eğitim danışmanlığında, danışmanın hakkında danışılan özel gereksinimli birey ile birebir etkileşimi olmadan danışan aracılığıyla belirlenen sorunlara yönelik öneriler sunularak yardım etmesi söz konusudur (Batu ve Topsakal, 2003; Chambers, 2015). *İşbirliği ile öğretim*, özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösteren akranları ile birlikte eğitim aldıkları bütünleştirme uygulamalarında bir ya da daha fazla öğretmenin eğitim öğretim sürecine aktif olarak katılarak süreci yürütme sorumluluğunu paylaşmaları söz konusudur (Friend ve Bursuck, 2009; Gürgür, 2008).

Destek eğitim odası (kaynak oda), özel gereksinimli bireylerin eğitim aldıkları genel eğitim sınıfı dışında ihtiyaçları doğrultusunda bireysel ya da küçük gruplar şeklinde desteklendikleri ortamlar olarak ifade edilmektedir. Bu tanımdan da yola çıkarak destek eğitim odasının temel unsuru, özel gereksinimli öğrenciye genel eğitim sınıfı dışında bir ortamda destek hizmet sağlanmasıdır. Destek eğitim odasındaki uygulama, özel eğitim öğretmeni tarafından yürütülmelidir (Akay, Uzuner ve Girgin, 2014). Özel eğitim öğretmeni olmadığı durumlarda sınıf öğretmenleri, okul idarecileri, branş öğretmenleri veya Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) tarafından görevlendirilen özel eğitim öğretmenleri de destek eğitim odasında hizmet verebilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

Gerçekleştirilen alanyazın taraması ile kaynaştırma ortamlarında eğitim alan özel gereksinimli öğrencilere okul içinde sunulan destek özel eğitim hizmetinin yeni yaygınlaşmaya başlayan bir

hizmet olduğu ortaya çıkmaktadır. Ülkemizdeki yapılan yasal düzenlemelerde ise destek özel eğitim hizmet türlerinden destek eğitim odasının ön plana çıktığı görülmektedir. 2018 yılında MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 28'inci maddesi ile destek eğitim odası açılması için ilk adım atıldığı görülmektedir. MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı genelgede (2015) de kapsayıcı eğitim kapsamında özel gereksinimli öğrencilerin devam ettikleri okullarda destek eğitim odası açılmasının zorunlu hale getirildiği belirtilmektedir. Güncel olarak 7 Temmuz 2018 tarihinde yayımlanan 30497 sayılı MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (madde 25) destek eğitim odasının işleyişine yönelik planlamanın nasıl gerçekleştirileceği, ders saatinin sayısı, destek eğitim odasında kimlerin görevlendirileceği, destek eğitim odasının nasıl açılacağı gibi düzenlemeler belirtilmektedir.

Yaygınlaştırma çabaları ile birlikte kaynaştırma ortamında eğitimine devam eden özel gereksinimli öğrencilere okul içinde sunulan destek özel eğitim hizmetleri ile ilgili belirsizliklerin olduğu alanyazında görülmektedir. Ayrıca kaynaştırma ortamında okul içinde sunulan destek özel eğitim hizmetleri ile ilgili çalışmaların olduğu görülmekte ancak bu çalışmaların derlenerek değerlendirildiği çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, kaynaştırma ortamında okul içinde sunulan destek özel eğitim hizmetleri çerçevesinde Türkiye'de yürütülmüş lisansüstü tezleri kapsamlı betimsel analizler yoluyla çeşitli değişkenler açısından incelemektir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Tezler hangi lisansüstü eğitim düzeyindedir?
3. Tezler hangi destek özel eğitim hizmetlerini içermektedir?
4. Tezler hangi konu alanlarını kapsamaktadır?
5. Tezlerde kullanılan araştırma yöntemleri hangileridir?
6. Tezlerin örneklem/katılımcı özellikleri nasıldır?
 - a. Örneklemin/katılımcının eğitim öğretim kademesinin dağılımı nasıldır?
 - b. Örnekleme dâhil edilen özel gereksinimli öğrencilerin engel grupları nedir?
7. Tezlerin sonuçları nelerdir?

YÖNTEM

Kaynaştırma ortamında okul içinde sunulan destek özel eğitim hizmetleri çerçevesinde Türkiye'de yürütülmüş lisansüstü tez çalışmalarını belirlemek amacıyla sistematik derleme gerçekleştirilmiştir. Alanyazındaki derleme çalışmalarından biri olan sistematik derleme, araştırma sorularına ve probleme cevap bulmak için o alanda yayınlanmış çalışmaların kapsamlı bir biçimde taranması çeşitli dâhil etme ve dışlama kriterleri kullanılarak çalışmaların belirlenmesi, nicel, nitel ve karma araştırma yöntemlerini incelemesi ve çalışmalarda yer alan bulguların sentez edilmesidir (Burns ve Grove, 2007; Higgins ve Green, 2011). Bu doğrultuda Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarında 1 Ekim 2018 tarihine kadar belirlenen anahtar kelimelerle tarama yapılmıştır. Taramalarda anahtar kelimeler “*destek özel eğitim, destek eğitim, destek eğitim odası, kaynak oda, işbirliği ile öğretim, sınıf içi yardım, özel eğitim danışmanlığı*” olarak kullanılmıştır. Taramalar sonucunda “*destek özel eğitim*” anahtar kelimesi altında toplam 11, “*destek eğitim*”

altında 105, “destek eğitim odası” altında 15, “kaynak oda” altında 29, “işbirliği ile öğretim” altında 5, “sınıf içi yardım” altında 1, “özel eğitim danışmanlığı” altında 2; toplamda 168 araştırma bulunmuştur. Bulunan araştırmalar dâhil etme ve dışlama kriterleri doğrultusunda incelenmiştir. Dâhil etme kriterleri; (a) kaynaştırma ortamında eğitim alan özel gereksinimli öğrencilerin olması, (b) okul içinde sunulan destek özel eğitim hizmetlerinin verilmesi, (c) hizmeti sağlayanların yer alması şeklinde olmuştur. Dışlama kriterleri ise; (a) okul dışında sunulan destek özel eğitim hizmetlerinin olması, (b) herhangi bir konu alanına yönelik okul içinde destek özel eğitim hizmetinin verilmeyip tez kapsamında bireysel destek verilmesi şeklindedir. Bu kriterler doğrultusunda araştırmaların incelenmeleri sonucunda toplam 53 araştırma kalmıştır. Bazı araştırmalar birkaç anahtar sözcük içinde tekrarlı bir şekilde yer almıştır. Bunlar çıkartıldığında toplam 29 araştırma kapsamlı değerlendirme için klasörlenmiştir. Daha sonra kapsamlı değerlendirmeyi gerçekleştirebilmek için araştırmacılar tarafından bir kontrol listesi oluşturularak kapsamlı değerlendirme kriterleri belirlenmiştir. Bu kriterler şu şekilde sıralanmıştır:

1. Araştırmaların yayımlandığı yıl
2. Araştırmaların türü (yüksek lisans, doktora)
3. Araştırmaların destek özel eğitim hizmet türü
4. Araştırmaların konu alanları
5. Araştırmaların yöntemi (nicel, nitel, eylem araştırması, tek denekli vb.)
6. Araştırmaların örnekleme/katılımcıları
 - a. Örneklemin/katılımcıların eğitim öğretim kademesi
 - b. Örneklem/katılımcıların yetersizlik grupları
7. Araştırmaların sonuçları

Çalışmanın amacı doğrultusunda kapsamlı değerlendirme kriterleri başlıklarında tüm veriler, EXCEL ve SPSS 22.00 programlarında kaydedilmiştir. Kriterlere ilişkin verilerin frekans ve yüzde hesaplamaları da SPSS 22.00 programında gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz ile analiz edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmanın amacı doğrultusunda bulgular, kapsamlı değerlendirme kriterleri doğrultusunda sunulmuştur.

Araştırmaların yayımlandığı yıl: Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarında tüm yıllarda tarama yapılmıştır. Taramalar sonucunda destek eğitim ilgili tezlerin 2003-2018 yılları arasında gerçekleştiği ortaya çıkmıştır. Ancak bazı yıllarda destek eğitim ile ilgili tez çalışmalarının olmadığı görülmüştür. Tablo 1’de araştırmaların yayımlandığı yıla ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaların Yayımlandığı Yıl

Yayımlanma yılı	Frekans	%
2003	1	3.4
2005	2	6.9
2007	1	3.4
2008	1	3.4
2009	2	6.9
2010	1	3.4
2011	2	6.9
2012	2	6.9
2013	1	3.4
2014	1	3.41
2015	6	20.7
2016	3	10.3
2017	5	17.2
2018	1	3.4
Toplam	29	100

Tablo 1’de okul içindeki destek eğitim ile ilgili tezlerin yıllarına ilişkin verilen bilgilerde en eski araştırmanın 2003 yılında yayımlandığı görülmektedir. Son 15 yıldır okul içindeki destek eğitimin Türkiye’de araştırmalara konu olmaya başlaması çarpıcı bir bulgudur. 2003 yılından itibaren araştırmaların yapılmaya başlandığı ancak 2015 yılından sonra bu sayıda ciddi bir artış olduğu Tablo 1’de açıkça görülmektedir. Bu bilgilerden hareketle tüm yıllarda aranmış okul içindeki destek eğitim ile ilgili tezlerin sayısının az olduğu sonucuna varılabilir.

Araştırmaların lisansüstü eğitim düzeyi: Bu çalışma kapsamında ele alınan araştırmaların yüksek lisans ve doktora düzeylerinde oldukları görülmüştür. Araştırmaların lisansüstü eğitim düzeyine ilişkin frekans ve yüzde bilgileri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaların Lisansüstü Eğitim Düzeyi

Lisansüstü Eğitim Düzeyi	Frekans	%
Yüksek lisans	23	79.3
Doktora	6	20.7
Toplam	29	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi çalışmanın amacı doğrultusunda ele alınan toplam 29 araştırmanın 23’ü (%79.3) yüksek lisans, 6’sı (%20.7) doktora düzeyindedir. Araştırmaların büyük oranda yüksek lisans düzeyinde gerçekleştirilmiş olması dikkat çeken bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmaların destek özel eğitim hizmet türü: Çalışma kapsamında ele alınan araştırmalarda destek eğitim odası, işbirliği ile öğretim (sınıf içi yardım), özel eğitim danışmanlığı olmak üzere üç

türdeki destek özel eğitim hizmeti de yer almaktadır. Tablo 3'te çalışma kapsamında yer alan araştırmaların destek özel eğitim hizmet türüne ilişkin frekans ve yüzde bilgileri yer almaktadır.

Tablo 3. Araştırmaların Destek Özel Eğitim Hizmet Türü

Destek Özel Eğitim Hizmeti	Frekans	%
Destek eğitim odası	26	89.7
Özel eğitim danışmanlığı	2	6.9
İşbirliği ile öğretim	1	3.4
Toplam	29	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi ele alınan toplam 29 araştırmanın 26'sı (%89.7) destek eğitim odasını, 2'si (%6.9) özel eğitim danışmanlığını, 1'i (%3.4) işbirliği ile öğretimi içeren destek özel eğitim hizmet türleridir. Araştırmaların tamamına yakınının destek eğitim odası uygulamasını içermesi çarpıcı bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmaların konu alanları: Çalışma kapsamına dâhil edilen araştırmalarda ele alınan konular; akademik başarı, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP), destek eğitim odası (DEO) uygulaması, din öğretimi, işbirliği ile öğretim, matematik, öğretim amaçları, öğretmen eğitimi, sosyal beceri, tanılama şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Burada matematik ve akademik başarı ayrı ayrı ele alınmıştır. Bunun sebebi; destek özel eğitim hizmetindeki matematik becerilerine yönelik çalışmaları ele alan ve destek özel eğitim hizmetinin akademik başarıya etkisini ele alan çalışmaların ayrı değerlendirilmesidir. Tablo 4'te araştırmaların konu alanlarına ilişkin frekans ve yüzde bilgileri sunulmuştur.

Tablo 4. Araştırmaların Konu Alanları

Konu alanı	Frekans	%
Akademik başarı	2	6.9
BEP	1	3.4
DEO uygulaması	14	48.3
Din öğretimi	1	3.4
İşbirliği ile öğretim	1	3.4
Matematik	4	13.8
Öğretim amaçları	1	3.4
Öğretmen eğitimi	1	3.4
Sosyal beceri	2	6.9
Tanılama	2	6.9
Toplam	29	100

Tablo 4'te destek eğitim odası uygulamasının konu alan araştırmaların çalışma kapsamında ele alınan araştırmaların yaklaşık yarısını oluşturduğu görülmektedir.

Araştırmaların yöntemi: Çalışma kapsamına dahil edilen araştırmalarda ele alınan yöntemler; nitel, nicel, deneysel, eylem araştırması, karma ve tek denekli şeklinde karşımıza çıkmıştır. Çalışma kapsamında yer alan araştırmaların yöntemlerine ilişkin frekans ve yüzde bilgileri Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Araştırmaların Yöntemi

Araştırma yöntemi	Frekans	%
Deneysel	1	3.4
Eylem araştırması	4	13.8
Karma	2	6.9
Nicel	6	20.7
Nitel	11	37.9
Tek denekli	5	17.2
Toplam	29	100

Tablo 5'te çalışma kapsamında ele alınan araştırmalardan 11'inin (%37.9) nitel, 6'sının (%20.7) nicel, 5'inin (%17.2) tek denekli, 4'ünün (%13.8) eylem araştırması, 2'sinin karma (%6.9) ve 1'inin (%3.4) deneysel olduğu görülmektedir. Araştırmaların en çok nitel yöntemle gerçekleştiği, ondan sonra ise en çok kullanılan yöntemin nicel olduğu ortaya çıkmıştır. Nitel ve nicel yöntemle gerçekleştirilen araştırmaların da görüş belirleme, algı ve tutum belirlemeye yönelik olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmaların yarıdan fazlasının görüş, tutum ve algı belirlemeye yönelik olduğu; tek denekli, eylem araştırması, deneysel gibi uygulamalı araştırmaların ise diğerlerine göre daha az bir dilimde olduğu ortaya çıkmaktadır.

Araştırmaların örnekleme/katılımcıları: Araştırmaların tümünün örneklem/katılımcı grupları özel gereksinimli öğrencileri, öğretmenleri, okul yöneticilerini ve aileleri kapsamaktadır. Araştırmalarda aynı anda birden fazla örneklem/katılımcı grubunun da yer aldığı görülmektedir. Örneğin, bir araştırmanın örnekleme/katılımcı grubu içerisinde destek eğitim odası öğretmeni, özel gereksinimli öğrenci, sınıf öğretmeni, aile yer alabilmektedir. Bu durumlarda her bir örneklem/katılımcı dikkate alınarak sayıya ulaşılmıştır. Bu sebeple örneklem/katılımcılara ilişkin frekans yüzde değerleri verilmemiş sadece çıkan sayılar ele alınmıştır. Sonuç olarak 19 özel gereksinimli öğrenci araştırmaların örneklem/katılımcı grubudur. Bu öğrencilerin eğitim kademesi ise 1 anasınıfı, 12 ilkököl, 4 ortaokul, 2 lise şeklinde sıralanmaktadır. Araştırmaların diğer örneklem/katılımcı grupları ise 7 destek eğitim odası öğretmeni, 6 sınıf öğretmeni, 3 rehber öğretmen, 1 branş öğretmeni, 5 okul yöneticisi, 1 öğretmendir. Burada araştırmalardaki örneklem/katılımcı sayısı verilmemiş, araştırmaya dâhil olan örneklem/katılımcı grubu incelenmiştir. Örneğin bir araştırmada 4 destek eğitim odası öğretmeninden görüş alındıysa, bu durum örneklem katılımcı grubu adı altında destek eğitim odası öğretmeni grubunda bir kere ele alınmıştır. Bilgiler doğrultusunda araştırmalarda en çok çalışılan örneklem/katılımcı grubu ilkököl eğitim düzeyindeki özel gereksinimli öğrencilerdir. Bu öğrencilerin yetersizlik grubu dağılımına ilişkin grafik ise Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Öğrencilerin Yetersizlik Grubu Dağılımı

Araştırmalarda çalışılan özel gereksinimli öğrenci grubunun dağılımı; işitme, zihin, görme ve üstün şeklinde olmuştur. Bunlara ek olarak yetersizlik grubunun belirtilmediği örneklem/katılımcı grubunun özel gereksinimli olarak ifade edildiği araştırmalar görülmektedir. Bu araştırmaların çoğunluğu oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Yetersizlik grubunun belirtildiği araştırmaların ise en çok işitme ve zihin yetersizliğine yönelik olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaların sonuçları: Araştırmaların büyük çoğunluğunun durumu ortaya koymak amacıyla tutum ve görüş belirlemeye yönelik gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Buna paralel bir şekilde araştırmalarda daha çok sorunlara ilişkin sonuçların ortaya konduğu ya da etkililiğe ilişkin sonuçların yer aldığı görülmektedir. Sorunlara ilişkin sonuçlar:

- Destek eğitim odasında görev yapan öğretmenlerin eğitim eksiklikleri olduğu,
- Okul yöneticilerinin eğitim eksikleri olduğu,
- Destek eğitim odasında belirsizliklerin olduğu,
- Fiziksel yetersizliklerin olduğu,
- Materyal eksikliği olduğu,
- Öğrencilerin olumsuz tutum sergiledikleri,
- İşbirliği eksikleri olduğudur.

Etkililiğe ilişkin sonuçlar ise:

- Akademik becerilerde gelişim olduğu,
- İşbirliği ile öğretimin etkili olduğu,
- Özel eğitim danışmanlığının etkili olduğu,
- DEO matematik dersleri için etkili olduğu şeklindedir.

TARTIŞMA

Araştırmanın amacı, kaynaştırma ortamında okul içinde sunulan destek özel eğitim hizmetleri çerçevesinde Türkiye’de yürütülmüş lisansüstü tezleri kapsamlı betimsel analizler yoluyla çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Kaynaştırma uygulamalarının niteliğini artırmak için destek özel eğitim hizmetleri bir ön koşul olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde destek özel eğitim hizmetlerinden ön plana çıkan uygulamanın ise destek eğitim odası olduğu yasa ve uygulamalarda görülmektedir. 2008 yılında destek eğitim odası açılması için ilk adım atılmış, 2015 yılında ise kaynaştırma ortamlarında destek eğitim odası açılması zorunlu hale getirilmiştir (MEB, 2015).

Bunu destekleyecek şekilde son dört yılda, özellikle de 2015 yılında yapılan araştırmaların yoğunluk kazandığı görülmüştür. Bu da son yıllarda destek özel eğitim hizmetleriyle ilgili araştırmaların giderek artan bir eğilimi olduğunu göstermektedir.

Destek özel eğitim hizmetleri ile ilgili araştırmaların lisansüstü eğitim düzeylerine bakıldığında yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerine oranla büyük çoğunluğu oluşturması dikkat çeken bir bulgudur. Bu bulguyla görüş ve tutum belirlemeye yönelik araştırmaların da çok olması ilişkilendirilebilir. Görüş ve tutum belirlemeye yönelik çalışmaların daha az uzmanlık ve zaman gerektirmesinden dolayı yüksek lisans düzeyindeki çalışmaları artırabilir. Doktora düzeyinde yapılmış araştırmaların daha çok uygulamaya yönelik olması da bunu desteklemektedir. Ayrıca ortaya çıkan sonuç destek özel eğitim hizmetleri ile ilgili araştırmaların kısır kalmasına neden olduğu söylenebilir.

Çalışmalarda ele alınan destek özel eğitim hizmetlerinden yaklaşık %80'inin DEO ile ilgili olması, ülkemizde okul içinde sunulan diğer destek özel eğitim hizmetlerinin yasal ve uygulama boyutunda yerini almadığının bir göstergesi olabilir. Diğer destek özel eğitim hizmetlere yönelik çalışmalar gerçekleştirilip etkili oldukları ortaya konarak birtakım düzenlemeler yapılmasına ışık tutulabilir.

Araştırmaların sonuçları ele alındığında çoğu sonucun durumu ortaya koymaya yönelik olduğu görülmektedir. Ortaya koyulan durum ise ağırlıklı olarak sorunlar yaşandığına dair sonuçları işaret etmektedir. Destek özel eğitim hizmetlerine yönelik sorunların yaşanması bu sorunların çözümüne yönelik neler yapılması gerektiği sorusunu akla getirmektedir. Buna yönelik etkililiğe ilişkin yapılan araştırmaların hepsinin etkili çıkması da bu ihtiyacı gündeme getirebilmektedir. Bu sebeple sorunların çözümüne yönelik, müdahale edici, iyileştirme çabalarını içeren araştırmaların yapılması gerektiği önerilebilir.

KAYNAKÇA

* Araştırma kapsamında değerlendirilmiş tezleri belirtmektedir.

*Akay, E. (2016). *Kaynaştırma ortamında eğitim alan işitme engelli öğrencilere destek özel eğitim hizmeti sunan eğitimciye yönelik mentörlük sürecinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

*Akay, E. (2011). *Kaynaştırma ortamındaki işitme engelli ilköğretim öğrencilerine sunulan destek eğitim odası sürecinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Akay, E., Uzuner, Y., & Girgin, Ü. (2014). Kaynaştırmadaki işitme engelli öğrencilerle gerçekleştirilen destek eğitim odası uygulamasındaki sorunlar ve çözüm gayretleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2 (2). 42-64.

- *Arslan, Ş. (2016). *İlkokula devam eden üstün yetenekli çocukların sosyal davranış özellikleri ile benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- *Aydın, A. (2015). *Zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilere destek eğitim odasında verilen eğitim hizmetlerine ilişkin öğretmen görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- *Babacan, A. (2014). *Anasınıflarında yapılan kaynaştırma uygulamalarının öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- *Bakan, S. (2017). *Nokta belirleme tekniğinin bir kaynaştırma öğrencisinin matematik başarısı ve öz-yeterlilik algı düzeyine etkiliği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Malatya: İnönü Üniversitesi.
- *Barutçu, G. (2010). *Rehberlik araştırma merkezleri tarafından yapılan tanılama ve yönlendirmenin normal zeka kapasitesi tanısı alan öğrenciler açısından sonuçları; Fatsa örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Batu, S., & Topsakal, M. (2003). Özel eğitim danışmanlığı süreci ve bir danışmanlık örneği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4 (1), 19-29.
- Burns, N., & Grove, S. K. (2007). *Understanding nursing research-ebook: Building an evidence-based practice*. Elsevier Health Sciences.
- Chambers, D. (2015). *Working with teaching assistants and other support staff for inclusive education*. Bingley: Emerald Group Publishing Limited.
- *Çağlar, N. (2017). *İlköğretim kurumlarındaki "Destek eğitim odası (DEO)" uygulamasına ilişkin okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Eriks-Brophy, A., & Whittingham, J. (2013). Teachers' perceptions of the inclusion of children with hearing loss in general education settings. *American Annals of the Deaf*, 158 (1), 63-97.
- Foster, S., & Cue, K. (2009). Roles and responsibilities of itinerant specialist teachers of deaf and hard of hearing students. *American Annals of the Deaf*, 153 (5), 435-449.
- Friend, M., & Bursuck, W. D. (2009). *Including students with special needs: A practical guide for classroom teachers* (5th ed.). Columbus, OH: Merrill.

- *Gündüz, A. (2015). *Özel ve devlet ilkokullarındaki birinci sınıf kaynaştırma öğrencilerinin akademik başarılarına ilişkin öğretmen görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi.
- *Gürboğa, C. (2003). *Kaynaştırma ortamında işitme engelli öğrencilerin yaşadıkları güçlüklerin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- *Gürgür, H. (2008). *Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı ilköğretim sınıfında işbirliği ile öğretim yaklaşımının incelenmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Hanks, R. (2013). *Common SENSE for inclusive classroom*. London: Jessica Kingsley Publishing.
- Higgins, J. P. T., & Green, S. (2011). *Cochrane handbook for systematic reviews of interventions*. Erişim: 13.06.2018. https://community.cochrane.org/book_pdf/764
- Hornby, G. (2015). Inclusive special education: Development of a new theory for the education of children with special educational needs and disabilities. *British Journal of Special Education*, 42 (3), 234-255.
- *Kamen-Akkoyun, A. (2007). *Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü personelinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- *Karaslan, D. (2015). *Otizmlili çocukların tıbbi tanılama süreçlerine ilişkin ailelerin ve tanılamada görev alan uzman doktorların görüşlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- *Karasu, T. (2017). *Zihinsel engelli kaynaştırma öğrencilerinin din öğretimi (Bireyselleştirilmiş öğretim programının öğrencinin başarısına etkisi)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- *Kış, H. (2013). *Destek eğitim odalarındaki uygulamalara ilişkin rehber öğretmenler ve özel eğitim sınıf öğretmenlerinin görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- *Kol, Ç. (2016). *Kaynaştırma ortamında bulunan işitme kayıplı öğrenci için bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme sürecinin incelenmesi: Bir eylem araştırması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- *Kuyumcu, Z. (2011). *Bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.

- MEB. (2015). *Genelge 2015/15*. http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/42/03/814357/dosyalar/2016_02/2 Erişim tarihi: 22.04.2018.
- MEB. (2018). *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeligi_07072018.pdf Erişim tarihi: 14.06.2018.
- Meijer, C. J. W. (2003). *Inclusive education and classroom practices*. Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education.
- *Nar, B. (2017). *Üstün / özel yetenekli öğrencilere yönelik destek eğitim odası uygulaması: Sınıf öğretmenlerinin öz yeterlikleri ve görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi.
- *Ölmez, Y. (2015). *RTI modelinin özel eğitime gereksinimi olan 5. sınıf öğrencilerinin matematik öğrenmeleri üzerindeki etkililiğinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.
- *Pemik, K. (2017). *Özel yetenekli öğrencilere destek odasında verilen eğitime ilişkin okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- *Saygın, M. (2015). *Mesleki eğitimde bütünleştirme uygulamalarının değerlendirilmesi (Sincan İMKB Ticaret Meslek Lisesi örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.
- *Semiz, N. (2018). *Özel gereksinimli öğrencilere yönelik destek eğitim odası uygulamalarına ilişkin öğretmen ve aile görüşlerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Stinson, M. S., & Kluwin, T. N. (2003). Educational consequences of alternative school placements. M. Marschark (Ed.), *Oxford handbook of deaf studies, language and education* (pp. 52-64) içinde. New York, NY: Oxford University Press.
- *Sülün, K. (2012). *İlköğretim genel eğitim sınıfı ile özel eğitim sınıfında öğrenim gören kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- *Şafak, P. (2005). *Birlikte eğitim ortamındaki görme yetersizliğinden etkilenmiş öğrencilere gezici öğretmenlik düzenlemesine göre verilen destek hizmetin etkililiği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

- *Uzun, G. (2009). *Kaynaştırma uygulamalarında ilköğretim okulu müdürlerinin rolü ve kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- *Ülker, S. (2009). *Birlikte eğitim ortamına yerleştirilmiş zihinsel yetersizliği olan öğrencinin özel eğitim danışmanlığıyla akademik alanlarda disiplin alanlarında yapabildikleri dikkate alınarak yapılan öğretimin amaçları gerçekleştirilmesine olan etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Ankara: Gazi Üniversitesi.
- *Ünal, H. (2008). *Birlikte eğitim ortamındaki zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilere destek eğitim odasında verilen destek eğitimin etkililiği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Ankara: Gazi Üniversitesi.
- *Ünay, E. (2012). *Bireysel destek eğitiminin kaynaştırma öğrencilerinin matematik başarıları ve özyeterlilik algıları üzerindeki etkililiği* (Yayımlanmamış doktora tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- *Yılmaz, E. (2015). *Bir ilkokuldaki öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.